

Facklig nytändning

TEXT OCH FOTO: KENT WERNE

Flera delstater i USA har den senaste tiden tagit strypgrepp på facket. Men motståndet växer och sprider sig. Kent Werne har träffat kämpande fackföreningar i Ohio och Teaparty-aktivister.

I en källarlokal mitt i det amerikanska rostbältet sitter Sue Williams med knuten näve och frusen blick. På dagarna kör hon skolbuss åt kommunen, ett deltidsjobb hon trivs rätt bra med, men nu är hon förbannad.

– De försöker krossa facket, och jag kommer göra allt jag kan för att stoppa dem.

Sue har aldrig varit på ett fackmöte förut, men när delstaten nu klubbat en lag som berövar henne rätten att förhandla och strejka, ser hon ingen annan utväg än att kämpa. Hon klarar sig knappt på den lön hon har nu, och pensionsvillkoren har redan försämrats. Om det blir ännu sämre är hon rädd att hon måste jobba tills hon dör. Kanske sälja huset.

– Ingen vill bli av med sina rättigheter. Förloerar vi dem så har vi inget att sätta emot, säger hon.

Snett framför henne väntar Terri Cross på att få sätta igång. Hon är pensionär, före detta lärare och facklig aktivist sedan 45 år, och när lagförslaget presenterades gick hon in i attackläge, berättar hon.

– De berövar vanligt folk den amerikanska drömmen, det är precis vad de gör.

Och runt omkring henne sitter det vanliga folket: ett sjuttital lärare, parkarbetare, vårdbiträden, barnskötare, brandmän och poliser; redo att återta sina rättigheter.

Det är koalitionen »We are Ohio« som har sitt första informationsmöte i Canton, en stad med

70 000 invånare och eroderad tillverkningsindustri. Den striden är över, nu pågår en ny, mot SB 5, som i Senate Bill 5.

Det som har hänt i Wisconsin har också hänt här: En nyvald republikan, lyft till makten av en explosiv Teapartyrörelse, har satt delstatsbudgeten på hårdbantning och tagit strypgrepp på facket. Guvernör John Kasich tillhör den nykonservativa kärnan, med skattesänkningar och privatiseringar på agendan, och när krisens svallvågor drog in över Ohio såg han ingen anledning att tumma på principerna. Strax efter årsskiftet aviserades kraftiga nedskärningar och en lag som skulle inskränka förhandlingsrätten för nära 400 000 offentliganställda.

Sedan inleddes upproret i Wisconsin, där offentliganställda och progressiva supportrar ockuperade kongressbyggnaden och demonstrerade. Motståndet spred sig som en löpeld över Mellanvästern och i Ohios residensstad Columbus gick cirka 10 000 ut på gatorna i slutet av februari. Det hjälpte inte för att stoppa lagen, och guvernör Kasich kunde inkassera sin första etappseger, något han såg som »ett stort steg på vägen mot en korrigering av obalansen mellan skattebetalarna och de offentliganställda som jobbar för dem«.

För Kasich och de styrande republikanerna handlar dock striden om något mer än att korrigera obalanser. Det menar åtminstone Adrienne Eaton, professor i arbetsmarknadsrelationer vid Rutgers University.

– Det verkliga motivet är djupt ideologiskt. De vill helt enkelt röja facket ur vägen.

Lagarna i Wisconsin och Ohio liknar varandra: Rätten att förhandla om villkor och förmåner försvinner. Lönerna får fortfarande förhandlas, men eftersom de anställda tvingas betala mer själva för sina vårdförsäkringar och pensionsplaner väntar ändå en inkomstminskning. I Ohio förbjuds dessutom strejk som förhandlingsvapen, vilket gör facket tandlöst, då arbetsgivaren alltid kan lägga sista budet.

Det kommer få långtgående effekter, inte bara för offentliganställda, utan också för privatanställda, menar Adrienne Eaton. Villkoren i offentlig sektor har satt en viss standard, som har pressat många privata arbetsgivare att erbjuda lite bättre villkor än vad de annars hade gjort.

Det fackliga upproret sprider sig till allt fler delstater. Här en manifestation i New York City med 8000 deltagare.

Att man nu ger sig på facken inom den offentliga sektorn är inte konstigt. Med en anslutningsgrad på drygt 36 procent utgör de en slags krycka för en gravt invaliderad arbetarrörelse. Bland privatanställda är bilden nämligen en helt annan. Efter en lång Golgatavandring genom en juridisk terräng full av hinder och falluckor, en omfattande industridöd, fientliga företag och uppsplitande inre konflikter, har facket i den privata sektorn närmast imploderat. Idag är knappt sju procent av de privatanställda organiserade och servicesektorn är i stort sett fackföreningsfri. Resultatet kallas Walmartisering: osäkra anställningar, låga löner och usla förmåner.

– Den offentliga sektorn är det sista fackliga fästet, och republikanerna har nu gått in för att riva ner det, säger Adrienne Eaton.

Det handlar också om rent politiskt maktspel, tillägger hon. Facket stödjer ofta Demokraterna i valrörelserna, på samma sätt som storföretag står bakom Republikanerna, och att knäcka facket är därför som att ta bort vattnet för fisken.

Men med ryggen mot stupet tycks facket nu ha vaknat till liv. Så också i Ohio, där man samlar sig till strid. Och huvudvapnet är, kanske något oväntat, en namninsamling. Enligt Ohios konstitution kan en klubbad lag återkallas genom en folkomröstning, och det är precis vad man siktar på. För att det ska bli en omröstning måste 230 000 giltiga namn lämnas in före den 26 juni.

Informationsmöten och workshops för att mobilisera volontärer hålls nu i alla större och mindre städer, och facken förbereder en massiv kampanj.

Vilket kan behövas. För på motståndarsidan pågår något liknande. Företagssponsrade tanke-smedjor och organisationer väntas bränna miljoner dollar på att försöka stoppa omröstningen, och för att vinna om den blir av.

På fjortonde våningen i en blankpolerad skyskrapa i centrala Washington DC är det full fart. Omkring 30 personer, främst yngre män, smattar på sina tangentbord och snackar i mobiler. Mitt på golvet står kartonger med pamfletter, flygblad och klistermärken som ingår i olika kampanjer: för nedskärningar, fritt skolval och platt skatt; mot Obamas vårdreform, utsläppsbegränsningar och facklig monopolmakt. De ska skickas till aktivister i hela landet. Det är så Freedom Works fungerar, som en servicecentral för Tea-

Att knäcka facket är därför som att ta bort vattnet för fisken, med ryggen mot stupet tycks facket nu ha vaknat till liv.

partyaktivister och andra konservativa gräsrotter.

Just nu lägger man mycket energi på Wisconsin och Ohio, berättar organisationens politiske analytiker Max Papas. Att försvara guvernörernas lagar är högprioriterat.

– I den privata sektorn kan fackföreningar behövas för att väga upp arbetsgivarnas makt, men i offentlig sektor är det ju skattebetalarna som är arbetsgivare, och då kan inte de anställda ha rätt att förhandla kollektivt, det blir odemokratiskt. Om du inte är nöjd med de löner och förmåner som skattebetalarna erbjuder behöver du inte stanna kvar.

Att de offentliganställda är beredda att kämpa har han samtidigt full förståelse för.

– De har otroligt generösa avtal att försvara.

En film har precis rullats ut i tv och på nätet med målet att »befria delstaterna från de offentliga fackens maktmissbruk«. Till tonerna av något som liknar Wagner får man först se snaggade fackföreningsaktivister som slåss med knytnävarna, sedan en bild på en massiv men fredlig Teapartymanifestation med budskapet »kampen fortsätter«, och till sist crescendo: »den här tebjudningen är inte över än«.

– Vi har flera riktigt bra grupper i Ohio, intygar han, och visar en karta med ett antal röda prickar.

En av dem leder till Zanesville.

När söndagspredikan i baptistkyrkan är avslutad stannar några Teapartyaktivister kvar för att prata. Det har gått tre år sedan de startade Zanesville Patriots, berättar samordnaren Kay Klymer, sedan dess har de ordnat manifestationer, knackat dörr och pratat om tillståndet i nationen.

De har åsikter om det mesta: regeringen spenderar för mycket, skatterna är för höga och staten för kläfingrig. Frihet är att köpa den glödlampa man vill, lycka är att äga ett hus, abort är mord och homosexuella borde straffas. Obama leder landet i fördärvet, hans plan är sannolikt att bli diktator och förvandla USA till ett kommunistiskt tredjevärldenland som Kenya. Dessutom har facket löpt amok. Och där stannar vi upp en stund.

Sue Taylor och Kathy Bruner, Ohio Federation of Teachers.

Chris, den yngre i sällskapet jobbade på fabrik i 33 år, och har blandade erfarenheter.

– Facket kan vara bra ibland, om en girig arbetsgivare behandlar sina anställda dåligt. Så var det för mig, och då klev facket in och rättade till situationen. Men facket kan också vara girigt, fortsätter han. Med tiden gick det överstyr. Fackbossarna samarbetade med företaget, vilket slutade med att jag blev av med jobbet.

– Det är väl inte facken i sig som folk är irriterade på, det är väl de offentliganställdas fackföreningar, föreslår Sue, en äldre dam som jobbat i affär tidigare.

– Äsch, alla fack är dåliga, invänder Doug, jordbrukaren i sällskapet, och Sue viker sig snabbt.

På 1950-talet blev facken för starka, berättar Doug, och de började kräva långt mer än vad företagen klarade av. Han driver själv ett storjordbruk, och vet att det inte går att betala vad som helst för arbetskraft. Själv har han anställt mexikaner, både legala och illegala.

– De arbetar hårt, och de ler när de får sin lön, säger han.

Men de offentliganställdas fackföreningar då, hur är det ställt med dem? Kay jobbade som lärare i 40 år, när hon började var skolorna fackföreningsfria. Med åren växte lärarfacket och fick rätt att teckna kollektivavtal. Kay tvingades betala medlemsavgiften trots att hon inte ville vara med.

– Lärarna har blivit förledda av de fackliga ledarna. De tror att de kan behålla sina förmåner, men det går ju inte, säger hon. Det finns helt enkelt inte pengar till det. Folk verkar inte vara medvetna om att vi har miljardunderskott.

Sue tycker att det hela fungerar som en kor-

rupt maskin. Facket ger pengar till Demokraterna, som sedan betalar tillbaka med högre löner. Hur kan det få gå till så? undrar hon.

Men nu hoppas de att det blir slut på korruptionen. Förra månaden åkte de till Columbus för att visa sitt stöd för SB 5 vid omröstningen i delstatssenaten. Men facken var också där, och det blev skärmytslingar.

– Fackföreningsaktivisterna var så elaka mot oss, jag kunde knappt tro att det var sant, de skrek och hade sig, berättar Kay.

Men de kommer inte vika sig för det. Även om Teapartyrörelsen verkar ha gått ner i viloläge, har de inte förlorat energin. Snart kommer det röra på sig, lovar de. Själva ska de engagera sig i folkomröstningen, se till att facket stoppas. Sedan tar de sikte på valet 2012. Då måste Obama bort från scenen. Annars är det slut med Amerika. Annars kommer Gud överge nationen för gott.

Om Sue Taylor är korrumpierad är förstas svårt att avgöra. Hon verkar i alla fall inte särskilt bossig. Eller ens girig. Nu sitter hon hursomhelst vid ett konferensbord i en tegelvilla i Columbus och småpratar med Kathy Bruner, en medlem. Och Sue, som är ordförande för Ohio Federation of Teachers, är argare än på länge.

– Under de 30 år jag har varit lärare och engagerat mig fackligt har jag aldrig upplevt en sådan illvillighet. Jag ser det som en krigsförklaring, ett försök att underkuva vanligt folk och införa ett auktoritärt styre på arbetsplatserna. Det är inte bara en attack mot våra plånböcker, utan mot vår rätt att påverka besluten.

Hon motsätter sig nidsbilden av lärarkåren som sprids av konservativa medier och republi-

kanska politiker. Att påstå att fackligt anslutna offentliganställda har sämre villkor än privatanställda vore förstås att underkänna fackets betydelse. Så det gör hon inte. Men att framställa lärare som bortskämda är grundlöst, menar hon. Lönerna är inte högre än för personal med motsvarande utbildningskrav i privat sektor. Ofta är det tvärtom. Och oavsett vad så är argumentationen märklig, menar hon. Varför ska offentliganställda få det sämre bara för att lönerna dumpats inom servicesektorn? Man borde väl istället ge dem som jobbar på Wal Mart bättre villkor.

Kathy, som arbetar med att hjälpa utsatta barn, berättar att hon och hennes kollegor redan tagit flera steg bakåt.

– Först offrade vi fortsatta löneökningar för att få behålla vår vårdförsäkring och vårt pensionsavtal. Men på senare år har vi också gått med på försämringar av förmånerna, och tvingats betala en större del av dem ur egen ficka.

Hon visar en tabell med löneläget för socialarbetare i kommunen: ingångslönen är cirka 200 000 kronor om året och snittet ligger på cirka 270 000. I kommunens senaste bud ingår en kraftig höjning av egenavgifterna för vård- och pensionsförsäkringarna på mellan 40 000 och 70 000 om året, vilket minskar inkomsten med

lika mycket. Om lagen träder i kraft är det bara att acceptera faktum. Eller sluta.

– Jag oroar mig för hur det kommer påverka min och de andras livskvalitet. Många kommer nog drivas mot personlig konkurs, säger Kathy.

Och att republikanerna säger sig värna skattebetalarnas intressen är bara hyckleri, menar hon.

– Vi är ju också skattebetalare. Och i ärlighetens namn tror jag knappast att republikanerna ligger sömnlösa om nätterna och oroar sig för alla skattebetalares situation.

Det var i Ohio som den fackliga resningen inleddes på 1930-talet. Från fabriker i Akron, Cleveland och Toledo spred sig modellen med strejker och tålmodig massorganisering, först till delstaterna runt de stora sjöarna och sedan vidare mot den djupa södern. United Steel Workers och United Auto Workers blev ryggraden i en rörelse som tillsammans med New Deal-erans välfärdsreformer lyfte miljoner ur fattigdom och gjorde den amerikanska drömmen möjlig för vanliga arbetare.

Men det var då. Nuförtiden är facket en blek skugga av vad det en gång var och hos federationen AFL-CIO är det bara tavlorna på väggarna som påminner om fornstora dagar.

Frågan är om facket i Ohio kan resa sig ur askan, och tillsammans med Wisconsin visa vägen mot en pånyttfödelse?

För Tim Burgha, ordförande i AFL-CIO i Ohio, är det bråda dagar. Temperaturen har höjts rejält den senaste tiden, och trots bakslaget med SB 5, eller kanske tack vare lagen, känner han för första gången på många år vinden i ryggen.

– Om vi förlorar den här striden kommer effekterna bli svåra, med en nedåtgående spiral i både offentlig och privat sektor, men om vi vin-

Tim Burgha, ordförande i AFL-CIO i Ohio.

ner kan det bli en vändpunkt för facket och arbetare över hela landet.

Hittills är han närmast chockad över gensvaret. Mer än 10 000 volontärer har samlat in namnunderskrifter, och med en månad kvar till deadline har de fått in 220 000 signaturer. Målet är 400 000, för att vara på den säkra sidan, och Tim Burgha tror att det är fullt möjligt.

Som det ser ut blir det alltså en folkomröstning i november. Det är förstås något helt annat att vinna då än att få ett par hundra tusen att skriva på en lista. Men flera opinionsundersökningar har indikerat att majoriteten står bakom facket. Omkring 50 procent vill återkalla lagen, knappt 40 procent stödjer den.

– Det visar vad jag hela tiden trott, att republikanerna har klivit över en gräns, att det här inte har folkets stöd. Jag tror att de flesta ser det som en politiskt motiverad attack som kommer skada Ohio, säger Tim Burgha.

Han tror på seger. Och kanske kan facket samtidigt få fart på gräsrotsorganiseringen, ta tillbaks en del av den terräng som de konservativa och högerkristna rörelserna ockuperat sedan 1970-talet.

Folkomröstningen öppnar en frizon för samtal, menar han, något som inte har ägt rum på flera decennier.

– Något av det svåraste som finns är att få folks uppmärksamhet, men nu har vi chansen att prata med människor om vikten av kollektivavtal. Motståndarna kommer att driva en smutsig kampanj, kalla oss för korrumpierade maffiaorganisationer och vad du vill, men om vi möter folk ansikte mot ansikte kommer de att lyssna, det är jag övertygad om.

KENT WERNE är journalist och författare. I Ordfront magasin 5/2008 skrev han reportaget »Spillror av en dröm«, om USA:s ekonomiska kris. Hans senaste bok är *Du sköna nya hem – om utförsäljningen av allmännyttan* (Ordfront 2010).

»Den offentliga sektorn är det sista fackliga fästet, och republikanerna har nu gått in för att riva ner det.«

I Ohio kämpar de offentliganställda mot Senate Bill 5, en lag som fråntar dem förhandlingsrätten.

